

Tysiac gegn Póllandi

Dómur frá 20. mars 2007

Mál nr. 5410/03

3. gr. Bann við pyndingum

8. gr. Friðhelgi einkalífs og fjölskyldu

13. gr. Réttur til raunhæfs úrræðis til að leita réttar síns

14. gr. Bann við mismunun

Fóstureyðing. Friðhelgi líkama.

1. Málsatvik

Kærandi, Alicja Tysiac, er pólskur ríkisborgari, fædd árið 1971 og búsett í Varsjá. Hún var metin til örorku vegna fötlunar á grundvelli augnsjúkdóms sem hún hafði þjáðst af í mörg ár. Í febrúar árið 2000, þegar hún reyndist orðin barnshafandi í þriðja sinn, leitaði hún til lækna þar sem hún óttaðist að barnsfæðing gæti haft slæm áhrif á heilsu sína. Þrír augnlæknar töldu miklar líkur á því að sjón hennar biði skaða af níu mánaða meðgöngutíma. Hins vegar neituðu þeir allir að gefa út vottorð sem heimilað gæti kæranda að láta eyða fóstρινu. Kærandi leitaði til heimilislæknis sem gaf út vottorð þess efnis að meðganga gæti haft slæm áhrif bæði á sjón hennar og líkama, í ljósi þess að hún hefði í tvö skipti gengist undir keisaraskurð.

Í apríl sama ár, á öðrum mánuði meðgöngu, hafði sjón kæranda þegar hrakað til muna. Þann 26. apríl átti hún tíma á kvensjúkdóma- og fæðingardeild á spítala í Varsjá með það fyrir augum að láta eyða fóstρινu. Eftir að hafa framkvæmt skoðun á kæranda komst D, yfirlæknir deildarinnar, að þeirri niðurstöðu að engar læknislegar forsendur væru fyrir því að heimila fóstureyðingu. Kærandi var þar með hindruð í því að láta eyða fóstρινu og eignaðist hún sitt þriðja barn í nóvember sama ár. Barnið var tekið með keisaraskurði.

Í kjölfar fæðingarinnar hrakaði sjón kæranda til muna vegna blæðinga inn á sjónhimnu. Læknaráð komst að þeirri niðurstöðu að ástand kæranda krefðist meðferðar og daglegrar aðstoðar. Einnig mat ráðið ástand kæranda sem verulega fötlun.

Kærandi lagði fram kæru gagnvart D en rannsókn var hætt þar sem talið var að engin tengsl væru milli ákvörðunar hans og versnandi ástands sjónar kæranda.

Kærandi er einstætt foreldri með þrjú börn á sínu framfæri. Er hún nú metin til örorku vegna verulegrar fötlunar. Eru henni greiddar 140 evrur mánaðarlega. Hún sér ekki lengra en einn og hálfan metra frá sér og óttast að verða blind.

2. Meðferð málsins hjá Mannréttindadómstólnum

Kæran

Kærandi taldi sig hafa uppfyllt öll lagaleg skilyrði þess að vera heimilt að láta eyða fósttri. Hún taldi að með því að aftra sér frá því hefði verið brotið í bága við rétt hennar samkvæmt 8., 3. og 13. gr. sáttmálans. Einnig taldi kærandi að ekkert úrræði væri til sem gerði henni kleift að leita réttar síns til fóstureyðingar og þar með væri sá réttur gerður óvirkur. Að lokum taldi kærandi að brotið hefði verið í bága við 14. gr. þar sem henni hefði verið mismunað á grundvelli kynferðis og fötlunar.

Niðurstæða

Um 3. gr.: Í ljósi gagna málsins taldi dómstóllinn ljóst að ekki hefði verið brotið í bága við rétt kæranda samkvæmt 3. gr. sáttmálans. Taldi dómstóllinn hæfa að kanna meint brot á 8. gr. sáttmálans.

Um 8. gr.: Dómstóllinn benti á að samkvæmt lögum um fóstureyðingu væru fóstureyðingar heimilar í þeim tilvikum sem lífi konu eða heilsu stafaði veruleg hætt af meðgöngu. Í tilviki kæranda taldi dómstóllinn það ekki vera í sínum verkahring að meta hvort sáttmálinn tryggði henni rétt til fóstureyðingar.

Dómstóllinn taldi málið varða rétt kæranda til einkalífs. Dómstóllinn ákvað því að taka málið til skoðunar út frá jákvæðri skyldu ríkis til að vernda líkamlega friðhelgi verðandi mæðra á grundvelli 8. gr. sáttmálans.

Dómstóllinn benti á ekki væri um það deilt að frá árinu 1977 hefði kærandi þjáðst af alvarlegum augnsjúkdómi. Dómstóllinn taldi sig ekki bærán til að endurskoða mat lækna á ástandi kæranda varðandi alvarleika ástands hennar. Taldi dómstóllinn fullnægjandi að kærandi hefði sjálf óttast að meðganga og barnsburður myndu skaða verulega sjón hennar. Í ljósi heilsufarssögu kæranda og læknisráða væri ekki hægt að telja ótta kæranda óraunhæfan.

Dómstóllinn benti á að samkvæmt pólskri stofnun á sviði kvenna- og fjölskyldumála væri ljóst að pólskir læknar forðuðust að heimila fóstureyðingu vegna ótta við pólsk lagaákvæði sem lýstu það refsivert að gera slíkt væru skilyrði undanþágna frá banni við fóstureyðingum ekki uppfyllt. Ljóst væri að læknar teldu skilyrði ekki nægilega gagnsæ og greinileg. Pólsk stjórnvöld hefðu einnig viðurkennt að annmarkar væru til staðar og að ekki væri fyllilega ljóst hvernig beita ætti umræddum undanþágum. Með þetta í huga benti dómstóllinn á að fyrst löggjafinn hefði ákveðið að heimila fóstureyðingar þá yrði að tryggja að lagaramminn væri ekki þannig uppbyggður að rétturinn væri í raun takmarkaður. Að auki yrði að tryggja barnshafandi konum, sem eftir því leituðu, málsmeðferð frammi fyrir óháðum og þar til bærum aðila sem skilaði skriflegri og rökstuddri niðurstöðu. Í ljósi eðlis umrædds úrræðis krefðist fóstureyðing þess að umrædd málsmeðferð færi fram með skjótum hætti til að fyrirbyggja mögulegan skaða á heilsu þeirra kvenna sem um væri að ræða.

Í ljósi framangreinds tók dómstóllinn til athugunar hvernig löggjöf um fóstureyðingar hefði verið beitt í tilviki kæranda og hvernig tekið hefði verið á sjónarmiðum hennar um neikvæð áhrif meðgöngu og fæðingar á heilsu sína.

Dómstóllinn taldi að reglur um fóstureyðingar tryggðu ekki sérstaka málsmeðferð þegar upp kæmi ágreiningur um hvort heimila ætti fóstureyðingu, hvorki þegar um væri að ræða ágreining milli barnshafandi kvenna og lækna þeirra né þegar lækna greindi á um slíkt sín á milli. Einnig taldi dómstóllinn að ákvæði laga um lækna sem heimiluðu læknum að leita álits annars læknis þegar vafi væri uppi varðandi meðferð tryggði ekki rétt sjúklinga til að fara fram á slíkt álit né heldur tæki það sérstaklega á málefnum barnshafandi kvenna sem leituðu heimildar til lögmætrar fóstureyðingar. Í ljósi framangreinds taldi dómstóllinn pólska löggjöf ekki hafa tryggt kæranda virk úrræði sem staðfest gætu hvort skilyrði sem heimiluðu fóstureyðingu væru uppfyllt eða ekki. Kærandi hefði því verið í langvarandi óvissu sem valdið hefðu verulegum þjáningum og sálarkvöl vegna mögulegra neikvæðra áhrifa meðgöngu og barnsburðar á heilsu hennar.

Að mati dómstólsins byði pólsk skaðabótalöggjöf kæranda ekki upp raunhæf úrræði. Slíkt hefði einungis leitt til greiðslu skaðabóta eftir að skaðinn væri skeður. Einnig hefði opinber málsmeðferð á hendur D ekki getað dregið úr heilsufarslegum skaða kæranda. Slík afturvirk úrræði tryggðu ekki með viðeigandi hætti friðhelgi líkama einstaklinga í jafn berskjölduðu ástandi og kærandi var í.

Í ljósi atvika málsins í heild sinni og þess hve umdeildur réttur til fóstureyðingar gæti verið var það niðurstaða dómstólsins að pólsk yfirvöld hefðu ekki tryggt kæranda raunhæfan rétt til friðhelgi einkalífs síns og hefðu þar með brotið í bága við 8. gr. sáttmálans. Einn dómari skilaði séráliti.

Um 13. gr. og 14. gr.: Í ljósi framangreindrar niðurstöðu taldi dómstóllinn ekki þörf á að kanna meint brot á 13. og 14. gr. sáttmálans.

Kæranda voru með vísan til 41. gr. sáttmálans dæmdar 25.000 evrur í miskabætur og 14.000 evrur vegna málskostnaðar.